

Zagreb, 22. veljače 2011.

Komentari na planirane aktivnosti za donošenje dokumenata u području odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo

Poštovani/e,

Komentari u prilogu rezultat su višegodišnjeg iskustva organizacija civilnog društva i neovisnih institucija u osmišljavanju i provođenju neformalnih vaninstitucionalnih programa obrazovanja za mir, ljudska prava i demokratsko građanstvo te iskustva u participativnim procesima donošenja javnih politika iz područja izgradnje mira, ljudskih prava, demokratizacije i političkog opismenjivanja. Komentari proizlaze iz procesa i rezultata istraživanja koja su provele organizacije civilnog društva i institucije: Centar za mirovne studije, GONG i Centar za ljudska prava u suradnji sa Nacionalnom Zakladom za razvoj civilnoga društva tijekom 2009. i 2010., edukacijskih programa poput Studija o mladima za mlade i Mirovnih studija, kao i rada neformalne koordinacije organizacija civilnoga društva, potom i šire inicijative organizacija koje se zalažu za sustavno uvođenje, razvijanje i praćenje sadržaja, vrijednosti i metoda odgoja i obrazovanja za mir, ljudska prava i demokratsko građanstvo u formalnom obrazovnom sustavu¹. Podržavamo institucionalne napore na tom putu, kao što su Nacionalni okvirni kurikulum i Nacionalni odbor za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo, te dajemo doprinos svojim komentarima.

1. Izrada kurikuluma GOO za obavezno i neobavezno obrazovanje prema NOK-u i načini provođenja

Provedba obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo bila je predviđena prema Nacionalnom programu odgoja i obrazovanja za ljudska prava iz 1999. godine kao neobaveznom među predmetnom području, te je na obrazovnim institucijama bilo da odrede opseg u kojemu će taj sadržaj provoditi. Status predmeta kao neobaveznog među predmetnog područja doveo je do nekoherentnog provođenja, slijedom kojeg nije moguće sustavno pratiti niti evaluirati njegove učinke.

1.1. Proces uspostave predmeta treba biti participativan

---

¹ Centar za mirovne studije, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, GONG i Mreža mladih Hrvatske uz podršku Centra za ljudska prava; te Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, SOS dječje selo Hrvatska, Centar za građanske inicijative, Poreč; Udruga za demokratsko društvo; DIM – udruga za obrazovanje i društveni razvoj, Društvo za oblikovanje održivog razvoja; Domaći - udruga za kreativni razvoj, Karlovac; Udruga Slobodna škola - društvo za promicanje demokratskog obrazovanja; Udruga za promicanje istih mogućnosti (UPIM); Udruga Kultura Nova; Udruga Hrvatski centar za dramski odgoj; Volonterski centar Zagreb - Mreža volonterskih centara

U proces izrade kurikuluma važno je uključiti nastavnike, praktičare i sveučilišne profesore, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje, ali i organizacije civilnog društva iz dva razloga. Organizacije civilnoga društva posjeduju iskustvo u provođenju programa odgoja i obrazovanja za mir, ljudska prava, demokratsko građanstvo i političko opismenjivanje. Pored toga, način uključivanja ovako zainteresiranih i u dobro mjeri 'kapacitiranih' aktera ukazuje na stupanj demokratičnosti hrvatskog društva i poštovanje partnerskog odnosa institucionalnih i vaninstitucionalnih aktera u izgradnji obrazovne politike kao temeljne politike za kvalitativni napredak zajednice. Važno je također da ovaj proces, zbog specifičnosti svog sadržaja (odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo) bude uspostavljen participativno i transparentno i uključi sve zainteresirane dionike jer se tek u takvom demokratskom procesu postavlja kvalitetan temelj za primjenjivost i daljnje razvijanje programa.

1.2. Paralelno razvijati indikatore za vrednovanje na više razina

Smatramo da je nužno paralelno s izradom kurikuluma od samog početka u njegovo razvijanje uvesti indikatore za vrednovanje na više razina postignuća: vrednovanje usvajanja učeničkih kompetencija, vrednovanje usvajanja i provedbe od strane nastavnika, praćenje promjene školske klime uslijed uvođenja programa, te utjecaj na školu i zajednicu u kojoj se škola nalazi. U ovaj proces od samoga početka valja uključiti Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje te nezavisne stručnjake.

1.3. U razvoj kurikuluma uključiti iskustveno učenje i participativnu metodologiju naobrazbe specifičnu za ovo područje

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo važno je provoditi participativnom metodologijom koja omogućava prihvaćanje odgovornosti od strane učenika i korištenje posredovanih kompetencija u svakodnevnom životu. Važno je da usvajanje znanja, vještina i stavova u ovom području polazi od učeničkih iskustava i na njima gradi usvajanje novih. Nužno je istaknuti da se ovo predmetno područje „ne uči za ocjenu“ nago za primjenu u svakodnevnom životu i u tom smislu važno je koristiti postojeće i razvijati specifične participativne metode: oluje ideja, igre uloga, simulacije, diskusije, projektno učenje, volontiranje, učenje kroz praksu, ispitivanje potreba, rješavanje problema u zajednici i brojne druge. U tom smislu treba odrediti kako će se provoditi postupak vrednovanja učeničkih kompetencija i dr. u ovom području.

1.4. Uvođenje jednog predmeta i izgradnja temelja za među predmetno povezivanje s drugim relevantnim predmetima u prvih nekoliko godina provođenja olakšalo bi praćenje provedbe, edukaciju nastavnika i provedbu programa. Uputno je provesti pilot- fazu programa.

Uvođenjem isključivo među predmetnog područja za provedbu treba osposobiti puno veći broj nastavnika što povećava troškove provođenja, teže je uspostaviti sustav praćenje i za očekivati je poteškoće slične onima kao i u provedbi Nacionalnog programa. Upravo je ta činjenica i dovela do osnivanja Odbora kako bi se stvari usustavile i kako bi se program mogao provoditi na primjeren način. Prijetnja integrativnog modela jest upravo u tome da bi to opet moglo značiti nemogućnost mjerenja postignutog te sukladno time i rada na poboljšanju sadržaja i pristupa. Ukoliko se ozbiljno želi pristupiti integraciji sadržaja u nastavni kurikulum, potrebno je za to izdvojiti vrijeme i osigurati financijska sredstva za adekvatnu i sustavnu provedbu.

Zalažemo se za provođenje pilot-faze koja se prati prema uspostavljenim indikatorima i otvara prostor za poboljšanja i unapređenja. Takav proces smatramo sukladnim Nacionalnom okvirnom kurikulumu.

1.5. Temelj u programima Vijeće Europe

Predlažemo da program prati definiciju Vijeća Europe koja koristi termin Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo, temeljenu na 4 integrirane komponente: **politički sustav i političko opismenjivanje, ljudska prava i zaštita ljudskih prava, odgoj za mir i nenasilje te učenje o**

demokratskom građanstvu (integriran sadržaj o interkulturalizmu i osjetljivosti prema različitostima). Vijeće Europe upravo razvija metodologiju praćenja provedbe Odgoja za demokratsko građanstvo na europskoj razini te bi korištenjem postojećeg okvira omogućili sudjelovanje u sustavnoj razmjeni iskustava i znanja i poboljšanja provedbe.

1.6. Početi što prije s naobrazbom budućih nastavnika i profesora

Kako bi se predmetno područje moglo sustavno provoditi potrebno je što hitnije razraditi program izobrazbe budućih nastavnika i profesora. S obzirom na postavljene ciljeve naobrazbu nastavnika nije moguće u potpunosti pokriti kroz stručno usavršavanje koje provode Agencija za odgoj i obrazovanje. Važno je na svim razinama doprinositi postavljenom cilju, strateški ojačati Agenciju da intenzivnije provodi stručna usavršavanja i mentoriranje nastavnika iz ovog područja i uključuje organizacije civilnog društva. Paralelno s tim procesom (u tom segmentu već postoji određeno kašnjenje) valja razvijati dodiplomsko obrazovanje kroz pojedine predmete i postdiplomske programe iz ovog područja.

1.7. Sadržaje GOO-a uvrstiti kao obavezno područje za državnu maturu

Uvrštavanje u program Državne mature mogao bi biti jedan od načina mjerenja uspješnosti provedbe predmeta i način ispitivanja stečenih kompetencija. Istovremeno, ono doprinosi stvaranju mehanizama usustavljanja međupredmetnih područja GOO-a čineći tako sadržaje obvezne svim učenicima.

2. Izrada mjera za stvaranje baze podataka u području provedbe GOO

Značajnu pažnju, stručnost i iskustvo treba uložiti u izradu kriterija za izgradnju baze podataka koja će biti široko dostupna, informativna i resursna za praćenje i vrednovanje provedbe GOO. Ovoj mjeri, savjetujemo, treba prethoditi temeljito istraživanje i konzultiranje s relevantnim dionicima.

3. Analiza i unapređenje domaćih propisa koji uređuju područje ljudskih prava i demokratskog građanstva

Pojedina područja poput političkog opismenjivanja, političkog obrazovanja, interkulturalnog učenja, odgoja za mir i nenasilje tj. mirovnog obrazovanja nisu integralna područja hrvatskog zakonodavno-institucionalnog okvira odnosno nisu ravnopravno pozicionirana područja u okviru hrvatskog obrazovnog sustava. Za unapređenje postojećih propisa mogu se koristiti postojeće analize i preporuke. Za sada raspoložemo publiciranim istraživanjima i preporukama Centra za mirovne studije, MAP Savjetovanja, Centra za ljudska prava i dr.

4. Izrada plana znanstvenih istraživanja u području GOO

4.1. Koristiti postojeća istraživanja

Vrlo je mali broj znanstvenih istraživanja iz ovog područja koja dolaze iz Hrvatske. Preporučujemo da se iskoristi nekoliko svježih iz 2009. i 2010. koja su provedena u suradnji sa Nacionalnom Zakladom za razvoj civilnog društva, a provele su ih organizacije civilnog društva i neovisne institucije: „*Ljudska prava u osnovnim školama: Teorija i praksa*“ Centra za ljudska prava, istraživanje: „*Politička pismenost kod mladih u Hrvatskoj i stavovi prema EU*“ udruge GONG, kao i istraživanje: *Stvaranje analitičke podloge za izradu i zagovaranje uključivanja kurikulumu mirovnog obrazovanja u sustav formalnog*

obrazovanja u Republici Hrvatskoj koje upravo dovršava Centar za mirovne studije. Sva navedena istraživanja usmjerena su na uključivanje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo na sustavan i ravnopravan način u sustav formalnog obrazovanja.

Od dodatnih izvora predlažemo upoznavanje s projektima, programima, te publikacijama brojnih organizacija civilnoga društva poput Mreže mladih Hrvatske, Nansen Dijalog centra, Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, CESI, B.a.B.e. i dr.

Organizacije u potpisu:

Članice Nacionalnog odbora za ljudska prava:

Mreža mladih Hrvatske

GONG

CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

Pismo supotpisuju:

Centar za mirovne studije

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek

CGI - Centar za građanske inicijative Poreč

DIM – Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj

DOOR - Društvo za oblikovanje održivog razvoja

Fakultet političkih znanosti

Forum za slobodu odgoja

Hrvatski centar za dramski odgoj

Kultura Nova

SOS Dječje selo Hrvatska

UDD - Udruga za demokratsko društvo

Volonterski centar Zagreb

Ženska soba

Uz potporu Centra za ljudska prava